

WORKSHOP I KLASSRUMMET TEMA: MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER (MR)

LÄRARMANUAL

I det här dokumentet finns allt du behöver för att hålla workshopen och i vilka moment du använder arbets- och visningsmaterial som ingår.

Workshopen består av tre övningar. Den belyser att vi alla har ett ansvar att fundera över gemensamma överenskommelser och ifall de ställer krav på oss.

Eleverna ges möjlighet att reflektera och argumentera över vad de mänskliga rättigheterna innebär i praktiken. De får arbeta både med samtal och med hela kroppen.

Förkunskaper

Eleverna bör känna till följande:

- Grundläggande fakta om de mänskliga rättigheterna

Lärandemål

- Att öka sin förståelse av kopplingarna mellan mänskliga rättigheter och statens ansvar och medborgarna.
- Att utveckla sin förmåga att argumentera muntligt och/eller skriftligt.

Förberedelser

- Eleverna behöver pennor och papper.

- Skriv ut blanketterna från arbetsmaterialet (övning 1 och 3)

- Förbered visning av rättigheternas betydelse från visningsmaterialet (övning 3)

ÖVNING 1

Spelet om rättigheter och skyldigheter

Övningen innehåller en introduktion till mänskliga rättigheter. I ett elevaktivt spel kopplas rättigheter ihop med skyldigheter.

1. Gå kort igenom mål och syfte med övningen.

Berätta för eleverna vad ni kommer att göra.

2. Ge en kort bakgrund till FN:s Allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna från 1948. Hur kom de till och vilken funktion har de i dag? (Se faktaruta)

Fakta FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheter

- FN:s Allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna antogs 1948. Men lagar och rättigheter som styr förhållanden mellan makten och den enskilde medborgaren har en lång historia. Grundläggande mänskliga rättigheter uttrycktes till exempel i engelska Magna Charta 1215, tryckfrihetsförordningen i Sverige 1766, amerikanska självständighetsförklaringen 1776 och deklarationen om mänskliga rättigheter efter franska revolutionen 1789. Under 1800-talet förbjöds slaveri och slavhandel av de europeiska länderna och den transatlantiska slavhandeln upphörde.
- De mänskliga rättigheterna gäller för alla. De slår fast att alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. De är universella och gäller över hela världen, oavsett land, kultur eller sammanhang. Rättigheterna är odelbara och okränkbara.
- De mänskliga rättigheterna reglerar förhållandet mellan statsmakten och enskilda människor. De utgör en begränsning av statens makt över individen och slår samtidigt fast vissa skyldigheter för staten gentemot individen.
- Det finns starka samband mellan mänskliga rättigheter och demokrati. En fördjupad och långsiktigt hållbar demokrati förutsätter att de mänskliga rättigheterna respekteras.
- De rättigheter som har en mer direkt koppling till det demokratiska beslutsfattandet är åsikts- och yttrandefriheten, mötes- och föreningsfriheten samt den allmänna rösträtten. Även andra rättigheter har betydelse för demokratiseringsprocessen, till exempel de som sammantaget syftar till att upprätthålla rättsstatens principer och rätten till utbildning.
- Grundläggande behov så som rätten till en rimlig levnadsstandard, hälsovård och utbildning spelar också en viktig roll för människors möjligheter att få makt och inflytande över sina liv och ta del av politiken. Det krävs en viss basnivå av materiell standard för att den enskilde ska ha kraft och råd att utöva sina politiska rättigheter. Rätten till utbildning är av avgörande betydelse för demokratin.

Läs mer: www.manskligarattigheter.gov.se

3. Resonera med klassen om rättigheter också skulle kunna innebära vissa skyldigheter. Diskutera också vad som är kollektivt respektive individuellt ansvar.

4. Dela ut blanketterna med "Spelplan, spelkort och rättigheternas betydelse". Låt eleverna spela två och två. De ska placera ut spelkortet med skyldigheter på de rättigheter där de tycker att de passar bäst.

5. Låt de elever som blir klara snabbt att ta ställning och anteckna till vilka skyldigheter följande rättigheter kan tänkas leda:

- rätt till hälsa
- rösträtt
- rätt till bostad
- rätt till mötesfrihet

6. Samtala i helklass utifrån följande frågor:

- Vem har och var ligger skyldigheten/ansvaret? Hos kollektivet eller individen?

Eleverna ska ta ställning till om de som individer har skyldigheten/ansvaret, eller om det ligger på samhället genom till exempel lagstiftning och politiska beslut. Eleverna ska vända på spelkort med skyldigheter som de anser ligger utanför deras individuella ansvar.

7. Led en summerande diskussion i helklass utifrån följande frågor:

- Hur hänger individens ansvar och skyldighet ihop med samhällets?
- Vilka blir konsekvenserna om individ respektive samhälle inte tar sitt ansvar?

ÖVNING 2

Levande rättigheter

En övning om mänskliga rättigheter där eleverna förstärker sitt lärande med hjälp av kroppen.

1. Gå kort igenom mål och syfte med övningen. Berätta för eleverna vad ni kommer att göra.
2. Låt eleverna arbeta vidare i samma par som i övning 1. De kan också arbeta i grupper om tre. Respektive par/grupp ska förbereda en mänsklig staty som symboliserar en av rättigheterna från spelet.
3. Låt eleverna visa sina stumma statyer för resten av klassen. Åskådarna får gissa vilken rättighet paret/gruppen vill gestalta. En del elever kanske inte vill ställa upp sig i sin staty framför klassen. De kan istället ta ett kort av sin staty och visa upp.
4. Gör en analys av varje staty tillsammans med eleverna. Analysen inleds med avkodning (vad ser vi?) och sedan tolkning (vad kan det betyda?).
Exempel på frågor:
 - Vem är det här?
 - Vad händer här?
 - Vem har hög status/låg status?
 - Vad har hänt innan? Efter?
5. Avsluta med en summerande diskussion i helgrupp.

ÖVNING 3

Spegelbilder av rättigheter och skyldigheter

Eleverna analyserar 16 historiska fotografier med starka motiv. Övningen hjälper dem att resonera kring rättigheter och skyldigheter, individuellt och kollektivt ansvar.

1. Gå kort igenom mål och syfte med övningen: varje elev ska välja ut ett foto att arbeta med som de associerar till arbetet i övning 1. Uppgiften är att skriva en kort text och förbereda en muntlig redovisning, eller spela in en enkel ljudfil med mobiltelefon där de pratar in sina tankar om bilderna. Eleven ska förklara hur rättighet och skyldighet kan kopplas till fotot. Det kan handla om att fotot skildrar en rättighet som kränks eller skyddas. Eleverna ska också fundera över om fotot speglar individuellt eller kollektivt ansvar. Ljudfilen kan de e-posta till dig. Det är sedan möjligt att spela upp ljudfilerna samtidigt som man visar fotografierna för klassen.

2. Lägg ut de 16 historiska fotografierna på ett bord så att eleverna kan gå runt och välja. De ska inte ha någon bakgrundsinformation om fotografierna.

3. Redovisning sker muntligt framför klassen, eller genom att spela upp ljudfilerna till fotografierna. Vid redovisningen kan även fotografiernas bakgrund och kontext lyftas med hjälp av information om varje fotografi.

5. Dela ut blanketten: Rättigheternas betydelse. Sammanfatta workshopen med att visa i helklass hur rättigheterna i spelet (i övning 1) kan kopplas till de olika artiklarna i FN:s Allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna.

6. Led en avslutande diskussion kring individuellt respektive kollektivt ansvar.

Fakta om fotografierna

- Foto 1: Lodz ghetto i nuvarande Polen, februari 1941. På bron ovanför den "ariska" Zgierskagatan trängs judar som hålls strikt av skilda från om-världen. Bilden är tagen av tyska arméfotografer. (Bildkälla: Yad Vashem)
- Foto 2: Wien, mars-april 1938. Österrikiska nazister och stadsbor ser på när judar tvingas skrubba gatan. (Bildkälla: USHMM)
- Foto 3: Köln, 1937. En stor grupp tyskar deltar på ett nazistmöte. (Bildkälla: USHMM. Fotograf: Julien Bryan)
- Foto 4: Salzburg, slutet av 1930-talet. Nazistiskt bokbål av otillåtna böcker. (Bildkälla Yad Vashem)
- Foto 5: Warszawaghetto, 19 sept. 1941. Fotografen Heinrich Joest skrev: "Folk bara passerade; det fanns alltför många sådana barn". (Bildkälla: USHMM)
- Foto 6: Moskva, 1925. Soldater ur Röda armén konfiskerar värdeföremål ur Simanov klostret. Klostret stängdes av Bolsjevikerna 1923. Senare revs klostret för att ge plats för en bilfabrik. (Bildkälla: Fine Arts Images/ Heritage Images)
- Foto 7: Nürnberg, mars 1946. Hermann Göring vittnar inför militärdomstolen. Han dömdes till döden för krigsbrott och brott mot mänskligheten. Göring tog livet av sig i sin cell innan domen verkställdes. (Bildkälla: USHMM)
- Foto 8: Fukan, Kina, 1953. Bonden Hong Jinji döms till döden för kontrarevolutionära aktiviteter. Advokater tilläts inte medverka vid rättegångarna. (Bildkälla: AP/ Scanpix)
- Foto 9: North Carolina, 1950. Amerikanska raslagar föreskrev åtskillnader mellan vita och svarta medborgare. T ex skulle vita och svarta sitta på olika sidor i bussen. (Bild-källa: Elliott Erwitt/Magnum Photos/IBL Bildbyrå)
- Foto 10: På kvinnans skylt står det ungefär: "Jag är det största svinet i stan och umgås bara med judar". På mannens: "Som den judegrabb jag är tar jag bara med tyska flickor upp på rummet". Enligt de nazistiska antijudiska lagarna från 1935 förbjöds äktenskap och sexuellt umgänge mellan judar och icke-judar i Tyskland. (Bildkälla: Bridgeman Art Library /IBL Bildbyrå)
- Foto 11: Hitlerjugend-pojke undervisar flicka i en tysk koloni i Polen. Alla tyska "ariska" pojkar var tvungna att vara med i det nazistiska ungdomsförbundet enligt lag från 1936. Flickornas motsvarighet hette Bund Deutscher Mädel. (Bild källa: Scanpix)
- Foto 12: De Röda Khmerernas Kampuchea (dagens Kambodja), 1970-tal. Stadsbor stämplades av den kommunistiska regimen som "rika högutbildade parasiter" och tvingades lämna städerna. (Foto: Borell Bildkälla: SIPA/ Scanpix)
- Foto 13: De Röda Khmerernas Kampuchea (dagens Kambodja), 1970-tal. Stadsbor stämplades av den kommunistiska regimen som "rika högutbildade parasiter" och tvingades lämna städerna. (Bildkälla: SIPA press /Scanpix)

- Foto 14: Framför riksdagshuset i Berlin, jan.1946. Tyska kvinnor, sk. "Trümmerfrauen", (ung. "ruinkvinnor"), arbetar med att röja upp i huvudstaden efter de allierades bombanfall. (Bildkälla: AKG Images / Scanpix)
- Foto 15: Lettland, 1942. Tyska soldater skjuter civila. Tyska mobila Einsatzgrupper (insatsstyrkor) följde den framryckande tyska armén på östfronten. De samlade ihop och sköt framförallt judar men också "politiska motståndare", "mentalsjuka" och romer. (Bildkälla: IBL Bildbyrå)
- Foto 16: Vipeholmanstalten, Lund, 1949. Patienter på "sinnesslöanstalten" utsattes för olika experiment. T.ex. kariesexperiment som senare låg till grund för folkhälsoråd av vikten att borsta tänderna och att inte äta för mycket godis. (Bildkälla: Privat Thomas Olson)

Fördjupningsförslag

Låt eleven välja ut den eller de rättigheter som den tror har störst betydelse för honom/henne just nu och i hans/hennes framtida liv som vuxen och yrkesarbetande. Eleven kan skriva en argumenterande text eller göra en muntlig redovisning i form av en inspelning.

Använd gärna Levande rättigheter – Forum för levande historias material om mänskliga rättigheter: www.levandehistoria.se/mr

UPPFÖLJNING AV: MÄNSKLIGA SKYLDIGHETER

Uppföljning kan man göra på många olika sätt. Här nedan ger vi några förslag på frågor som du kan arbeta vidare med. Du kan till exempel diskutera frågorna i helklass, mindre grupper, par eller som en enkätundersökning.

Vilka artiklar tycker du är extra viktiga i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna?

Vilket land hade du velat bli född i, om du hade kunnat välja? Motivera gärna ditt svar.

Tycker du att du får lära dig tillräckligt om mänskliga rättigheter i skolan?